

JÄRFÄLLA

ARKITEKTUR- POLICY

Gestaltad livsmiljö i Järfälla

Riddarparken, Jakosberg.

Förord

Järfälla har och kommer att stå inför en expansiv utveckling. Goda städer, byggnader och platser är ett lagarbete mellan många - kommunen, byggaktörer, fastighetsägare, näringsliv och invånare. Arkitekturpolicyen har tagits fram för att ge en samlad syn på hur arkitektur-, stadsbyggnads- och gestaltungsfrågor ska hanteras inom kommunen. Det är också ett sätt att tydliggöra hur de nationella målen för en god gestaltad livsmiljö ska kunna nås.

Arkitekturpolicyen gäller i hela kommunen. Den ska ge vägledning för både befintliga och nya miljöer. Arkitekturen ska utgå från platsens förutsättningar. Vi har därför beskrivit och utvecklat Järfällas åtta bebyggelsekaraktärer där det finns kvaliteter att ta tillvara och att utveckla. När nya miljöer utvecklas är det viktigt att hållbarhet och kvalitet inte underställs kortsiktiga ekonomiska överväganden. I befintliga miljöer är det viktigt att estetiska, konstnärliga och kulturhistoriska värden tas till vara och utvecklas.

När vi bygger nytt och bygger om är det viktigt att vi sätter människan i centrum och skapar mervärden för de som lever, bor och verkar i kommunen. Genom att tillsammans bygga och bevara attraktiva hållbara livsmiljöer skapar vi även goda förutsättningar för näringslivet och ekonomisk utveckling.

Med vår nya arkitekturpolicy vill vi stimulera till diskussion om staden och dess arkitektur. Den innehåller målsättningar för all arkitektur, oavsett om det är kommunen som bygger eller inte. Kommunen har dock ett stort ansvar i att agera som förebild när vi bygger nya allmänna platser och byggnader för att inspirera andra att följa efter.

Emma Feldman
Kommunstyrelsens ordförande

Anders Berg
Stadsarkitekt

Styrgrupp:

Emelie Grind, samhällsbyggnadsdirektör
Anders Berg, stadsarkitekt
Sandra Westin, planchef
Amanda Touman Redstorm, bygglovschef

Projektgrupp:

Ingela Isaksson, planarkitekt, projektledare
Erik Blomquist, planarkitekt
Anders Berg, stadsarkitekt
Ingrid Kennerstedt Bornhall, kommunantikvarie
Rebecca C. Vargas, grafisk formgivare

Referensgrupp:

Elisabet Stuart, bitr. projektchef Barkarbystaden
Anne-Marie Engman-Ott, exploateringsingenjör
Niklas Nyström, bygglovsarkitekt
Lottie Blomgren, landskapsarkitekt
Kristian Forsberg, enhetschef Genomförandeenheten

Herrestaskolan, Barkarbystaden.

Innehåll

Varför en arkitekturpolicy?	6
Arkitektur och stadsbyggnad	8
Vad är god gestaltad livsmiljö	10
Vision och mål	12
Järfällas olika karaktärer	15
Villaområden.....	16
Småhusområden	18
Hus i park.....	20
Hus i landskap	22
Storskalig stadsdel	24
Tät stadsbebyggelse	26
Kvarterstad	28
Verksamhetsområden.....	30
Kommunens verktyg	32

Varför en arkitekturpolicy?

Järfälla växer snabbt. Mellan år 2020 och år 2035 väntas folkmängden öka med cirka 40 000 invånare, från drygt 80 000 till cirka 120 000 personer. Denna intensiva utvecklingsfas kommer att få stor betydelse för Järfällas framtida karaktär. Samtidigt behöver även befintliga arkitektoniska kvalitéer tillvaratas och stärkas. Utvecklingen ger möjlighet att bibehålla, utveckla och att skapa nya hållbara och attraktiva miljöer att bo och leva i.

Varför behövs en arkitekturpolicy?

Närmiljön har stor betydelse för människors hälsa och välbefinnande. Valfungerande och karaktärsfulla miljöer skapar värden och bidrar till ökad livskvalitet. En god gestaltad livsmiljö utgår från och stöder människans behov och visar omsorg om användarna. Staden, byggnader och platser organiseras till en helhet med skönhetsupplevelser och trevnad samt ett varierat utbud av bostäder, arbetsplatser, service och kultur.

Ett av uppdragen i Mål och budget 2021-2023 var att ta fram en arkitekturpolicy.

Hur ska arkitekturpolicyn användas?

Gestaltad livsmiljö skapar sammanhang och funktion och ska svara mot livets alla skeden och behov. Arkitekturpolicyn är ett hjälpmedel för tjänstepersoner i kommunen i samband med detaljplanering, markanvisningar, bygglov och projektering. Den är till för att förtydliga begreppet "Växa med kvalitet" och den

rumsliga hållbarhetsaspekten som finns beskriven i översiktsplanen. Arkitekturpolicyn ska också vara ett underlag för dialog mellan de parter som är inblandade i samhällsbyggnadsprocessens olika steg.

Det är en stor utmaning att växa med kvalitet. Järfällas arkitekturpolicy är ett verktyg som ska hjälpa kommunen med att uppnå god gestaltad livsmiljö. Den riktar sig till tjänstepersoner, politiker, byggaktörer samt de som bor eller är verksamma i kommunen. Med policyn belyses vikten av god gestaltad livsmiljö tidigt i samhällsbyggnadsprocessen.

Arkitektur och stadsbyggnad

En väl gestaltad stad med dess byggnader, gator, parker och torg är avgörande för en god livsmiljö där skönhetsvärden, funktion och beständighet går hand i hand med ett hållbart och trivsamt samhälle. Två centrala begrepp i denna policy är arkitektur och stadsbyggnad. I kommande avsnitt beskriver vi vad vi menar med dessa begrepp.

Vad är arkitektur och stadsbyggnad?

Arkitektur är forandet av den byggda miljön, relationen mellan byggnader och rummen som omger dem. Arkitektur är med andra ord inte enbart hur ett hus ser ut, utan innefattar även omgivning och hur de samspelar. Det kan handla om stadsrummens inbördes relation, siktlinjer, material, kulörer med mera samt vilken känsla den byggda miljön skapar.

Stadsbyggnad är arkitektur i en större skala, det vill säga formgivning av stadens struktur som helhet så som stadsdelar, kvarter, byggnader och offentliga platser. God arkitektur och stadsbyggnad skapar värden att känna stolthet och gemenskap kring och som stärker Järfällas attraktivitet.

Tre nivåer av arkitektur

Järfälla består av stad, land och vatten. Staden blir aldrig färdig. Det är en del av stadens karaktär. Stadsbyggnad är en ständigt pågående process så som utvecklingen av Barkarbystaden och Veddesta eller förändringar i befintlig bebyggelse.

Arkitekturen förekommer som tidigare nämnts från stadsbyggnadskonstens mer storskaliga nivå ner till den enskilda byggnaden eller platsens utformning. De mål som anges i arkitekturpolicyen kan grovt sägas omfatta tre olika nivåer: stadsdelen, stadsrummet samt byggnaden eller platsen.

Stadsdelen

På stadsdelsnivå är frågor om hur gatunätet hänger samman, hur mötesplatser så som torg och parker placeras i förhållande till övrig bebyggelse och hur bebyggelsen anpassas till landskapsrummens karaktär av stor betydelse. Det är viktigt hur den enskilda byggnaden eller platsen fogas in i en helhet.

Stadsrummet

Stadsrummet utgörs av mellanrummen mellan husen. I denna mindre skala av stadsbyggnad är det viktigt att proportionerna mellan byggnadernas höjd i förhållanden till gatan eller torgets storlek blir avvägda sinsemellan. Förhållandet mellan byggnadens placering och gatan samt bottenvåningens utformning har

Söderdalen, Jakosberg.

också stor betydelse för upplevelsen av stadsrummet. Byggnadens innehåll och hur byggnaden är placerad i förhållande till exempelvis torg påverkar också hur stadsrummet används och upplevs.

Byggnaden eller platsen

Byggnaden och platsen är den lägsta nivån i det offentliga rummet. Den enskilda byggnaden eller platsens utformning kan med dess form, färg och materialval ge olika arkitektur. Fasadernas utformning och proportioner, entréernas placering och takets form

ger byggnaderna olika uttryck. De allmänna platserna kan få olika förutsättningar utifrån ljus, ljud, sol- och vindförhållanden. Konstnärlig utsmyckning kan också skapa mervärden i arkitekturen.

Vad är god gestaltad livsmiljö?

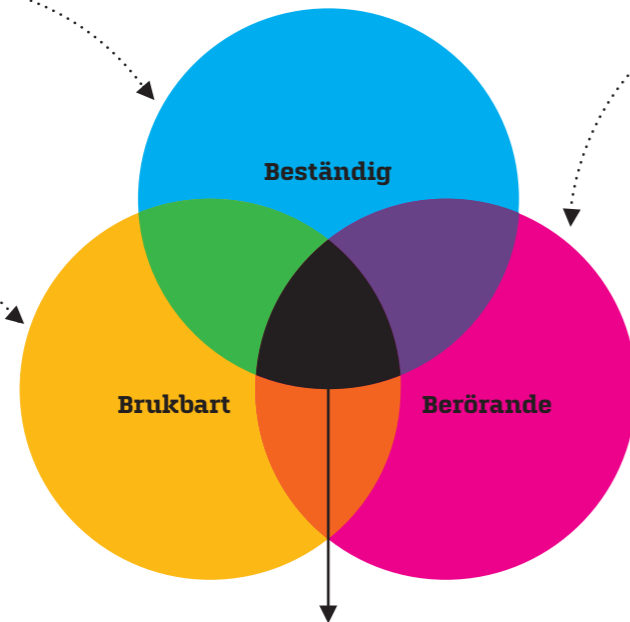
Den gestaltade livsmiljön i Järfälla vilar på tre ben. Arkitektur och stadsbyggnad ska vara berörande, brukbar och beständig. I ett idealläge finns balans mellan de tre benen, men det behövs även i varje projekt göras avvägningar mellan platsens förutsättningar, samordning och rangordning av olika funktioner liksom ekonomiska aspekter.

Beständigt

- Åldras vackert
- Underhållas enkelt
- Långsiktig ekonomi
- Hållbara material
- Återanvändbar arkitektur

Brukbart

- Välfungerande
- Praktisk
- Effektiv
- Orienteringsbar
- Tillgänglig
- Säkerhet/trygghet
- Gott lokalklimat
- Hälsosam

Arkitektens kärna

Berörande

- Skala
- Rymd
- Form
- Karaktär
- Proportioner
- Färg
- Ljus
- Texturer
- Ljud
- Symboler
- Detaljer

Berörande

En berörande arkitektur ger upplevelser och starka intryck av ljus, rymd, färg och form. Den stimulerar våra sinnen med olika ljusspel, ljudintryck, färgsättning, texturer på material, skala och proportioner. Arkitekturen har även en koppling till vår kultur och stimulerar vårt intellekt med kulturella symboler, detaljer och tidslager. Varje stad, byggnad eller plats har en egen identitet och karaktär baserad på en unik mix av sinnesintryck och koppling till vår tid.

Brukbart

En brukbar stad, byggnad eller plats är välfungerande, hälsosam och praktisk. Den är effektiv för brukaren, har ett gott lokalklimat och är tillgänglig. Det ska vara möjligt att förstå och överblicka sambanden mellan rum och funktioner samtidigt som vi människor behöver känna oss trygga och ombonade. Hälsofrågor som en god ljudmiljö, luftkvalitet, solljus och skugga är viktiga att beakta.

Beständighet

Staden och arkitekturen ska hålla över tid. Vilket innebär hållfasta byggnadskonstruktioner och material som kan åldras och underhållas på ett enkelt sätt. En långsiktig ekonomi ska vara vägledande. Hälsosamma miljöer samt giftfria och hållbara material ger en god driftsekonomi. Arkitekturen ska kunna återanvändas, det vill säga kunna anpassas till framtida utmaningar och till nya användningsområden, byggas om och ha material som kan återanvändas vid rivning.

»Arkitektur, form och design ska bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle, med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer och där alla ges goda förutsättningar att påverka utvecklingen av vår gemensamma miljö.«

Ur Politiken för gestaltad livsmiljö

► **Politiken för gestaltad livsmiljö**, som antogs av riksdagen 2018, är nära sammanflätad med Agenda 2030, FN:s 17 globala mål för hållbar utveckling och vägen framåt är redan utlagd. Kvalitet och hållbarhet ska inte underställas kortsiktiga, ekonomiska intressen är riksdagens tydliga målsättning. Kunskap om arkitektur, form och design ska spridas genom forskning och utbildning. Vi ska ta vara på de goda livsmiljöer vi redan har och göra dem ännu bättre.

Vision och mål

En vision för Järfälla byggda miljö har formulerats för att ge en riktning i det långsiktiga arbetet med att säkra en god gestaltad livsmiljö: **Järfällas byggda miljö ska vara berörande, brukbar och beständig.**

Mål

Ett antal mål har formulerats för att ge tydligare vägledning om vad som är viktigt för att uppnå visionen för den byggda miljön. Målen ger stöd och tydlighet vilket kan vara avgörande för resultatet i slutändan. Förutsättningarna kan skilja sig mellan olika projekt, men målen ska integreras i processen oavsett.

► Varje projekt ska ha en bärande idé

En bärande idé kan ta många olika skepnader. Den kan ta avstamp i arkitektur och gestaltning eller ha en tydlig profil av något slag. En bärande idé kan lyfta ett projekt och bidra till att höja kvalitén samt ambitionsnivån. Den bärande idén måste hanteras under hela processen från början till slut för att idén inte ska gå förlorad.

► Arkitekturen ska utgå från platsens förutsättningar

När ett område eller plats utvecklas är det viktigt att det görs med förståelse för sin omgivning och dess historia. Oavsett om det är något nytt som tillförs eller om det är något befintligt som omvandlas ska platsen förbättras genom att ta hänsyn till skalan och den

omgivande bebyggelsen. Det kan te sig på många olika sätt, antingen lågmäلت eller framträdande.

► Arkitekturen ska vara hållbar och åldras vackert

Utveckling ska ske utifrån ett långsiktigt perspektiv där stor hänsyn tas till skönhetsvärden och motståndskraft mot klimatförändringar. Arkitekturen ska enkelt kunna underhållas samt kunna förändras och anpassas till framtida utmaningar. En ändamålsenlig arkitektur ska ha robusta material som går att vårda och sköta om.

► Stadsrum och byggnader ska samspara till en helhetslösning

En god gestaltad livsmiljö kräver att relationen mellan byggnader och parker, gator och torg är balanserad. Att skapa rumslighet och gott lokalklimat beror till stor del på hur platsen är orienterad samt de omgivande byggnadernas placering och höjd. Byggnader och rum ska dels avgränsas med en medveten gestaltning, dels samspara till en helhetslösning som harmoniserar med platsen.

Kyrkparken, Barkarbystaden.

► Mervärden ska tillföras platsen/kommunen

Varje projekt ska vara värdeskapande och ge projektet ett syfte. För att tillföra mervärden krävs en analys av befintliga kvalitéer och brister. Ett mervärde kan vara att genom arkitektur stärka karaktären/identiteten eller lyfta kulturhistoria. Mervärden kan också handla om att förbättra förutsättningar för ett gott och hälsosamt liv. Ett mervärde kan vara att åtgärda utmaningar såsom otrygghet eller trafiksituation eller att tillföra värden som idag inte finns på platsen såsom service, andra boendeformer, parker med mera.

► Arkitekturen ska främja ett socialt liv

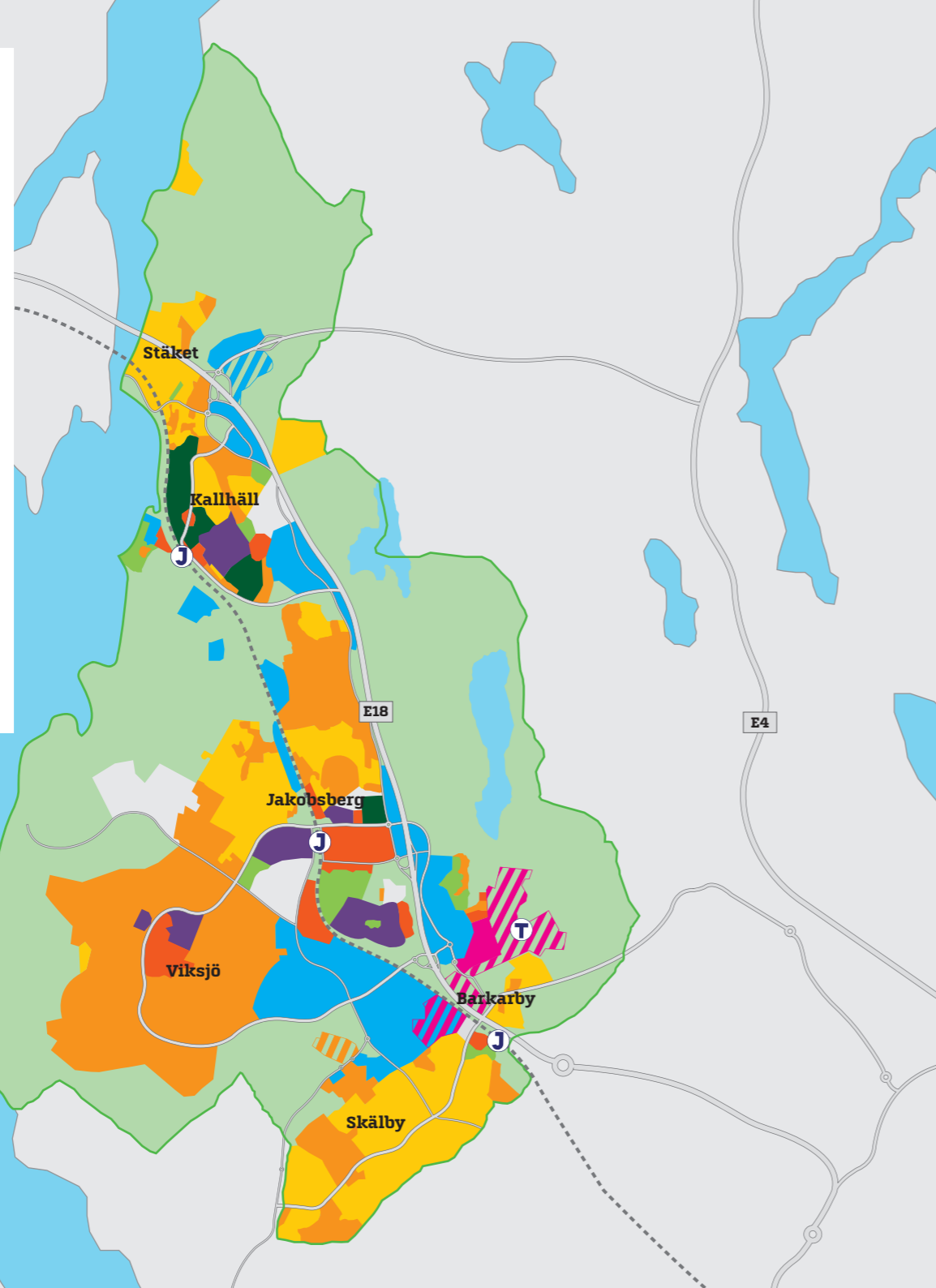
Det är viktigt att gatunätet är kontinuerligt för att säkerställa tillgänglighet, trygghet och orienterbarhet. Nya gator ska ansluta till den befintliga strukturen och ta hänsyn till flöden och målpunkter samt skapa gena stråk.

För att främja ett socialt liv bör torg och parker placeras med hänsyn till lokalklimat och flöden. Entréer mot gatan och lokaler i bottenvåningar ska bidra till att aktivera gaturummet.

Karta över Järfällas karaktärer

- Villaområden
- Småhusområden
- Hus i park
- Hus i landskap
- Storskalig stadsdel
- Verksamhetsområden
- Tät stadsbebyggelse
- Kvartersstad
- Övrig bebyggelse
- Kommande bebyggelse

Kartan visar både befintlig och kommande bebyggelse i form av större detaljplaner som fått laga kraft i oktober 2021. Kartan är översiktlig och förändras hela tiden. Tunnelbanans trafikstart planeras till 2026.

Järfällas olika karaktärer

Genom åren har olika typer av bebyggelsekaraktärer vuxit fram i Järfälla. En del har vuxit fram i ett högt tempo och andra har utvecklats under en längre tid. Från början var det oftast åkermark eller orörd natur som bebyggdes. Parallellt med kommunens utveckling har förtätningar och förändringar av befintliga områden blivit allt vanligare. Detta för att ge plats åt ny typ av bebyggelse.

Landsbygd i Stockholms närhet

På vikingatiden (800–1050) var området söder om Säbysjön samt Barkarby-Skälby Järfällas centralbygd. En viktig anledning var vattenlederna Ballstaån och Igelbäcken.

Marken i Järfälla tillhörde olika gårdar, de största ägdes ofta av adliga personer, men brukades av arrendatorer. De förnämsta exemplen är Görvältn och Säby, båda från mitten av 1600-talet.

Under 1800-talet skedde en snabb befolkningsökning då den tekniska utvecklingen gick framåt och nya marker kunde odlas upp. Grunden till dagens bebyggelsestruktur lades 1871, när det blev klart att den nya

järnvägen Stockholm – Västerås skulle dras igenom Järfälla. Därmed blev det attraktivt att bygga utmed järnvägens sträckning, men Järfälla präglades även fortsättningsvis av jordbruket och det dröjde ytterligare 25 år innan byggnationen tog fart.

Bebyggelsekaraktärer i Järfälla

I Järfälla har åtta bebyggelsekaraktärer identifierats: Villaområden, Småhusområden, Hus i park, Hus i landskap, Storskalig stadsdel, Tät stadsbebyggelse, Kvartersstad samt Verksamhetsområde.

I följande texter redogörs vad som kännetecknar respektive karaktär, historia och utveckling samt dess kvalitéer och vad som kan utvecklas.

Villaområden

Historia och stadsplanering

Runt 1920 omvandlades Järfälla från ett jordbruks-samhälle till ett villasamhälle. Gårdar som Skälby, Barsbro, Jakobsberg och Viksjö köptes av tomtbolag och ägorna styckas till tomter för villor och handels-trädgårdar. Områdena präglas av bebyggelse från olika årtionden som har vuxit fram under en lång tid.

De första stadsplanerna innebar ofta ett slingrande nät av smala gator som följde terrängen. Husen byggdes styckvis med utpräglad individuell utformning. Även Stäket och Kallhälls villastad är exempel på villa-områden med villor från olika årtionden.

Karaktärsdrag

Villaområden består av friliggande småhus i en till två våningar som till stor del är fritt placerade på tomten. Områdena har varierande arkitekturstilar och byggnadsmaterial vilket gör områdena varierade. Byggnaderna och de smala gatorna är anpassade till landskapet. Tomterna är relativt stora i förhållande till rådande byggrätt. Husen är ofta centralt placerade på tomterna, vilket ofta ger områdena en grön och

lummig karaktär. Villaområdena har få gemensamma mötesplatser i form av torg och anlagda parker. Det är vanligt att villaområdena avgränsas mot andra bostadsområden med naturområden, vilket gör att de har begränsad anslutning till andra delar i kommunen.

Att ta tillvara på

- Grön och lummig karaktär.
- Stora trädgårdstomter.
- Närhet till naturområden.
- Intima gaturum med låga hastigheter.
- Varierad arkitektur.
- Anpassning till topografien.
- Småskalig bebyggelse.

Att utveckla

- Mötesplatser.
- Kopplingar till andra stadsdelar.
- Service.
- Hållbara transporter.
- Blandad bebyggelsetypologi i kollektivtrafiknära lägen.

Riksdalervägen, Skälby. Nominerad till Byggnadsmärket 2017.

Novembervägen, Jakobsberg.

Biskop Ragvaldi väg, Stäket.

Småhusområden

Historia och stadsplanering

Småhusområden är väl avgränsade områden med tätare bebyggelse som finns i alla kommuner. För att göra det möjligt för familjer med lägre inkomster att bo marknära eller för de som inte vill ha så stor tomt, har områdena en högre exploateringsgrad än villaområdena.

I Skälby, Barkarby, Polhem, Vattmyra, Kallhäll och Stäket finns småhusområden från olika årtionden, allt från 1940-tal till 2010-tal. Under miljonprogrammet byggdes även radhus och småhus. Småhusområdena som tillkom runt 1960- och 1970-talet i Viksjö, Kallhäll, Berghem samt Västra och Norra Jakobsberg är exempel på detta.

Småhusområdena har även efter miljonprogrammet kommit att präglas av bilfria miljöer med gemensamma parkeringar i bostadsområdenas utkanter.

Karaktärsdrag

Småhusområden består av friliggande småhus, parhus, kedjehus och radhus på mindre tomter.

Områdena har sammanhängande arkitekturstil även om byggnadsmaterialen kan variera inom området. Byggnaderna och gatorna är oftast anpassade till landskapet. Gaturummen är oftast smala. Tomtstorlekarna och byggnadernas placering kan variera vilket gör att gaturummen kan vara väldigt olika.

Att ta tillvara

- Närhet till naturområden.
- Intima gaturum med låg hastighet.
- Sammanhängande grönstruktur.
- God och sammanhållen arkitektur.
- Låg skala.

Att utveckla

- Allmänna mötesplatser.
- Koppling till andra stadsdelar.
- Orienterbarhet.
- Service.
- Hållbara transporter.
- Blandad bebyggelsetypologi och funktion i kollektivtrafiknära lägen.

Gårdsvägen, Viksjö.

Knektvägen, Stäket.

Våråsvägen, Stäket. Vinnare av byggnadsmärket 2001.

Hus i park

Historia och stadsplanering

I Järfälla finns det många typer av flerfamiljshusområden. De första flerfamiljshusen påbörjades i slutet av 1940-talet i Hammaren i Jakobsberg och bestod av låga lamellhus. Under 1950-talet fortsatte byggnationen av flerfamiljshus, där majoriteten bestod av lamellhus i centrala Barkarby, Kallhäll och Jakobsberg. Under efterkrigstiden och den ekonomiska krisen ökade behovet av billiga bostäder för barnfamiljer. De byggdes utifrån funktionalismens ideal som präglades av att bygga för ljus, luft och god livskvalitet. Det var en reaktion på de äldre stadskärnornas många och omoderna boendemiljöer.

Bebyggelsestruktur och gator är utformade efter grannskapsideal och förebilder i Bauhausrörelsen. I grannskapsenheten skulle allt för det dagliga livet finnas som till exempel butiker, skolor, parker med mera. Syftet var att främja social gemenskap och ge ljusa och luftiga bostäder.

Karaktärsdrag

Karaktéristiskt för dessa byggnader är framförallt

placeringen i miljön, där det mesta av naturmarken med buskar och höga träd sparades mellan byggnaderna. Ytorna gör att boende har nära till grönska men också att gränsen mellan allmänna och privata ytor kan bli otydligt. De olika bebyggelseområdena har oftast små lokala centrum och torg. Lokaler i bottenvåningar förekommer mot de större gatorna.

Att ta tillvara

- God tillgång till grönytor.
- Terränganpassning.
- Ljust och luftigt.
- Lokaler i bottenvåningen, viss service.
- God arkitektur.
- Relativt småskalig bebyggelse.

Att utveckla

- Väl gestaltade gränser mellan allmänt och privat.
- Service.
- Parkeringslösningar som tar hänsyn till att gröna ytor/naturmark bevaras eller skapas.
- Hänsyn till befintlig arkitektur.

Bolinder strand, Kallhäll.

Engelbrektsområdet, Jakobsberg.

Övre Hammaren, Jakobsberg.

Hus i landskap

Historia och stadsplanering

En annan typ av friliggande flerbostadshus i Järfälla är bågshus och terrasshus som uppfördes från slutet av 1950-talet och framåt. Denna bebyggelsekaraktär byggde vidare på funktionalismens tankar om ljus, luft och närhet till naturen. Husen utvecklades från tanken att ta tillvara landskapets kvaliteter antingen genom anpassning till att bygga i branta, otillgängliga områden eller att ge fina vyer över landskap. Den här karaktären finns framförallt i Kallhäll där utsikten över Mälaren är en god boendekvalitet att tillvarata.

De bågformade lamellerna kan antingen skapa en lång, slingrande grupp av hus eller en stor rund eller oval form med en stor gemensam gård.

Karaktärsdrag

Byggnaderna är friliggande flerbostadshus i tre till tio våningar. Bågshusen ger ett kraftfullt och skulpturalt uttryck. Terrasshusen är placerade i sluttningar och trappas ner för att följa landskapet. Mellan terrasshusen finns anlagd park. Det mesta av naturmarken med buskar och höga träd är sparade mellan bågshusen,

vilket ger de boende närhet till fin grönska. Lokaler för service förekommer. Dessa ytor medför att boende har nära till grönska. Bebyggelsekaraktären medför ofta otydlig gestaltning beträffande skillnaden mellan allmänna och privata ytor. Områdena avgränsas ofta mot andra bostadsområden med naturområden, vilket begränsar tillgängligheten till andra delar i kommunen.

Att ta tillvara

- Relation mellan bebyggelse och landskap.
- Utsikt och vyer.
- Terränganpassning.
- Goda boendekvaliteter.

Att utveckla

- Service.
- Kopplingar till andra bebyggelseområden.
- Småskalighet kompletterande.
- Parkeringslösningar som tar hänsyn till att gröna ytor/naturmark bevaras eller skapas.
- Väl gestaltade gränser mellan allmänt och privat.
- Gott lokalklimat.

Lädersättravägen, Kallhäll.

Aspnäsvägen, Jakobsberg.

Turbingränd, Kallhäll.

Storskalig stadsdel

Historia och stadsplanering

Under 1960- och 1970-talet skedde en stor förändring i Järfälla på grund av miljonprogrammets genomförande, då byggtekniken industrialiserades och fick sitt genombrott. Det förutsatte stora ingrepp i landskapet och medförde ofta storskalig bebyggelse. Bebyggelsestrukturen var rätvinklig på plansprängda ytor. En helt ny karaktär med en betydligt högre exploatering växte fram i bland annat Söderhöjden och Viksjö.

Idealet för dessa områden var att bygga för ljus och luft med gemensamma och bilfria ytor, med ambitioner om både innerstadens täthet och närhet till naturen. Många bilfria gångvägar och gångtunnlar anlades. Stora parkeringsplatser anlades i utkanten intill de stora matargatorna som omgav bostadsområdena. Omsorgen om de enskilda bostädernas planlösningar var stor.

Karaktärsdrag

Bebyggelsen är ofta höga skivhus i upp till tio våningar, men det förekom även lägre lamellhus i tre våningar

samt en del högre punkthus. Det rationella och industriella byggandet avspeglades i arkitekturen genom enkel och stram gestaltning.

Områdena har en relativt hög täthet, som kompenseras av väl tilltagna grönområden. Områdena hade när de byggdes ofta tillgång till någon form av centrumbildning och torg.

Att ta tillvara

- Trafiksäkerhet.
- God tillgång till natur och grönområden.
- Lokal service.
- Goda bostäder.

Att utveckla

- Trygga miljöer.
- Täthet i rörelsestråk och gatunät.
- Utemiljö för vistelse.
- Kopplingar till omgivande stadsdelar.
- Väl gestaltade gränser mellan allmän och privat mark.

Sångvägen, Jakobsberg.

Kvarnvägen, Jakobsberg.

Snapphanevägen, Jakobsberg.

Tät stadsbebyggelse

Historia och stadsplanering

Efter miljonprogrammet avtog byggandet och en ny stadsbyggnadsepok inleddes i slutet av 1970-talet. Fler började efterfråga stadens närhet till service, arbetsplatser och kultur. Redan ianspråktagen mark förtätades kring stationer och centrum för att skapa tätare stadsbebyggelse.

Centrala Barkarby genomgick på 1980-talet en förtätning när villakvarteren närmast centrum ersattes av flerfamiljshus. I Jakobsberg ersattes lamellhus i tre våningar av tre kvarter med höghus. I Kallhäll utvecklades bostadsområdet Lilla Ulvsättra.

Under 2000-talet har ny tät stadsbebyggelse vuxit fram i Söderdalen, Kallhälls och Jakobsbergs centrum.

Karaktärsdrag

Centralt i kommundelarna finns blandad bebyggelse från olika byggnadsepoker. Miljöerna har därför en varierad arkitektur utan tydliga planeringsideal.

I de centrala delarna finns ofta gågator intill centrumbildningar, som till stor del omges av vägar med karaktär av trafikleder. Områdena har trots sin relativt höga täthet inslag av grönska.

Att ta tillvara

- Folkliv.
- God kollektivtrafik.
- Promenadvänlighet.
- Varierad arkitektur.

Att utveckla

- Gator med flera trafikslag.
- Sammankopplat gatunät.
- Sammanhang i stadsbilden.
- Orienterbarhet.
- Överblick och trygghet.

Termovägen, Kallhäll.

Jakobsbergs centrum, Jakobsberg.

Jaktplan, Barkarby centrum.

Kvarterstad

Historia och stadsplanering

På det gamla flygfältet i Barkarby växer nya Barkarby-staden fram, en bebyggelsekaraktär som inte funnits i Järfälla tidigare. Från tidigt 2000-tal har kvartersstaden fått en renässans. Idealet är att skapa tydligt formade gator och allmänna platser med publika bottenvåningar. Täta bebyggelsemiljöer ger basen för ett bra serviceutbud och hållbara transporter. Lokaler i bottenvåningar mot stora stråk ger gator och torg liv och rörelse stora delar av dygnet, vilket ökar tryggheten i området. Gränser mellan privat gård och allmänna ytor är tydliga.

Karaktärsdrag

Kvarteren växer fram med den traditionella uppbyggnaden med sockel, kropp och krön. Byggnaderna ges omväxlade och individuella uttryck, vilket därmed bidrar till variation.

Kvarteren bildar ett tydligt rutnät likt den traditionella stenstaden. Markutnyttjandet är effektivt och tätheten är hög. Parkering sker till stor del i underjordiska garage

men även i form av kantstensparkering. Bebyggelsen i upp till sju våningar är placerad i liv med gatan vilket gör gränsen mellan privat gård och allmänna ytor är tydligt. Gatorna rymmer alla trafikslag och kopplar samman med andra delar i kommunen. Den täta strukturen bryts av med parker i rutnätet eller trädkantade gator.

Att ta tillvara

- Levande bottenvåningar.
- Service.
- Folkliv.
- Orienterbarhet.
- Närhet.

Att utveckla

- Varierad arkitektur.
- Grönska.
- Barnperspektiv.
- Tillgång till friytor för möten, fritid och rekreation.

Karlslundsvägen. Barkarbystaden.

Herrestaskolan, Barkarbystaden.

Stora torget, Barkarbystaden.

Verksamhetsområden

Historia och stadsplanering

I Järfälla finns det lättare industrier och storskalig handel. Dessa områden har vuxit fram under en lång tid. Många industri- och handelsområden tillkom under 1960- och 1970-talet i takt med att befolkningen ökade. Verksamhetsområden och storskalig handel i Barkarby, Stäket och Kallhäll tillkom när det fanns en stark tro på bilen som framtida transportmedel. Planeringsidealet under den tiden var också att dela upp olika funktioner med bostadsområden, arbetsplatser och service var för sig.

Planstrukturen karakteriserades av rationalitet och är given av verksamheternas behov av framkomlighet och logistik.

Karaktärsdrag

Bebyggelsen består ofta av enkla, stora fristående byggnader. En stor del är uppförda i betong eller plåt men andra byggnadsmaterial förekommer. Här finns

stora asfalterade ytor som används som upplag eller parkering. Många tomter avgränsas med högt stängsel.

Gaturummen är breda för att möjliggöra tunga transporter samt lastning och lossning av varor och material. Gröna inslag, allmänna mötesplatser samt gång- och cykelvägar saknas ofta.

Att ta tillvara

- Folkliv.
- Handel och service.
- Arbetsplatser.

Att utveckla

- Grönska.
- Arkitektonisk kvalitet.
- Kvaliteter för gående och cyklister.
- Parkering i garage eller parkeringshus.
- Småskalighet.

Pressbild, Stockholm Quality Outlet. Barkarby.

Enköpingsvägen, Barkarby.

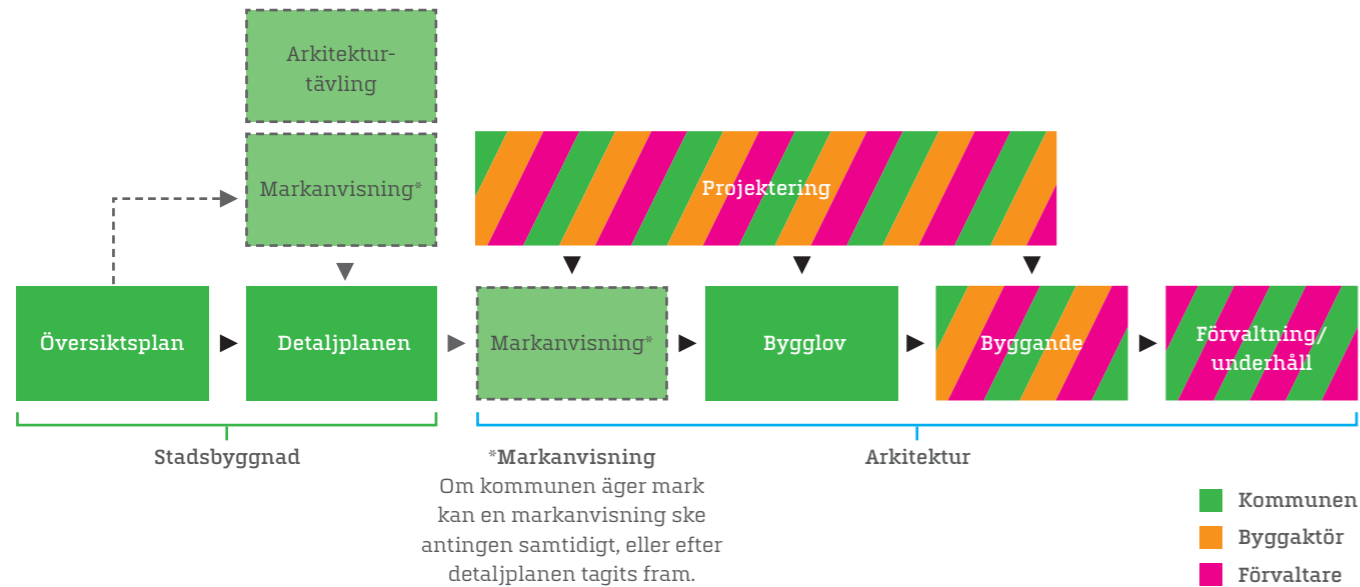
Skarprättarvägen, Kallhäll.

Kommunens verktyg

Kommunen har ett antal verktyg för att uppnå god gestaltad livsmiljö. Bland annat i rollen som markägare, byggaktör och förvaltare. Styrningen av kvalitet inom stadsbyggnad och arkitektur sträcker sig från översiktsplan till detaljplan och bygglov. I detta avsnitt redogör vi hur kommunen bidrar till målsättningar om en berörande, brukbar och beständig byggd miljö.

Arkitektur i samhällsbyggnadsprocessen

Modell över planerade byggnationer i Barkarbystaden.

Samverkan och dialog

Att bygga en stad och utforma väl gestaltade livsmiljöer är ett samarbete mellan olika aktörer - kommunala förvaltningar, byggaktörer och arkitekter. För att nå kvalitet från tidiga skeden i samhällsbyggnadsprocessen till när byggnader, platser och gator är färdiga för att användas krävs att alla aktörer samverkar mot en god gestaltad livsmiljö. Omsorg om användarna kan värnas genom medskapande medborgardialog.

Planering

Kommunen utvecklar den byggda miljön inom ramen för översiktlig planering och detaljplanering. Planerna reglerar markanvändning och vad som får byggas.

Bygglov

De krav som finns i detaljplanerna följs upp i bygglovet. Plan- och bygglagens krav på god form-, färg- och materialverkan beaktas vid handläggning av bygglov.

Markpolitik (markinnehav och markupplåtelse)

I markanvisningsavtal och exploateringsavtal kan krav på kvalitet och utformning regleras. När kommunen äger marken kan kommunen dessutom ställa krav på gestaltning till exempel genom markanvisningstävlingar.

Paraden i Barkarbystaden.
Vinnare av Byggnadsmärket 2018.

Byggande

Som byggaktör utvecklar och bygger kommunen i första hand offentliga rum, parker, gator och torg. Byggnader uppförs i regel av privata aktörer. Oavsett byggaktör finns det möjlighet att ställa höga krav på gestaltning och att värdera långsiktigt hållbara lösningar framför kortsiktiga ekonomiska överväganden.

Offentlig förvaltning

Som förvaltare utvecklar och sköter kommunen offentliga rum och till viss del byggnader såsom skolor och äldreboenden. Här finns möjlighet att sköta om det byggda så att skönhetsvärden och funktioner består.

Upphandling

Kommunen handlar upp ett antal tjänster där arkitektur och gestaltning ingår, bland annat projektering av allmänna platser och byggnader. Beställarens ambitionsnivå, mål och värden, sätter ramarna för entreprenören och konsulter. Ett väl genomarbetat underlag är en förutsättning för att skapa en uppdragsbeskrivning med fokus på kvalitet.

Arkitekturtävlingar och priser

Märkes- och karaktärsbyggnader eller platser där många vistas kräver särskild omsorg där en mer kvalificerad gestaltningsprocess kan behövas, till exempel en arkitekttävling eller parallella uppdrag.

Kommunen kan även stimulera till god arkitektur genom att dela ut priser för bästa byggnad eller stadsmiljö. I Järfälla kommun delas årligen Byggnadsmärket ut för att främja nya kulturhistoriskt, arkitektoniskt eller miljömässigt värdefulla byggnader och anläggningar.

Arkitekturpedagogik

Genom arkitekturpedagogik i skolan och på fritiden inspireras barn och unga till ett kritiskt och kreativt sätt att tänka kring arkitektur och miljö. Med det egna skapandet som grund får unga verktyg till att upptäcka sin närmiljö och att tolka den för att de i förlängningen ska kunna vara med och påverka.

JÄRFÄLLA

Fotografer:

Omslag: Järfällahus.

Andreas Eriksson:

Bas Barkarby (s. 7), Biskop Ragvaldi väg (s. 17),
Våråsvägen (s. 19), Turbingränd (s. 23),
Kvarnvägen (s. 25), Jakobsbergs centrum (s. 27),
Enköpingsvägen, Skarprättarvägen (s. 31)

Erik Blomquist:

Snapphanevägen (s. 25)

Ingela Isaksson:

Knektvägen (s. 19), Termovägen (s. 27)

Järfällahus:

Engelbredsområdet, Övre Hammaren (s. 21),
Sångvägen (s. 25), Jaktplan (s. 27)

Rebécka C. Vargas:

Novembervägen (s.17), Gårdsvägen (s. 19),
Lädersättravägen (s. 23)

Roger Olsson:

Aspnäsvägen (s. 23)

Rosie Alm:

Riddarparken (s. 2), Herrestaskolan (s. 4),
Söderdalen (s. 9), Kyrkparken (s. 13),
Riksdalervägen (s.17), Boliner strand (s. 21),
Herrestaskolan, Karlslundsvägen, Stora torget (s. 29)
Modellen (s. 33), Paraden (s. 34)

Illustrationer:

Rebécka C. Vargas

Järfälla kommun

177 80 Järfälla
08-580 285 00
jarfalla.se